

ماده ۲۳) دولت‌های طرف این میثاق موافقت دارند که تدابیر بین‌المللی به منظور تأمین تحقق حقوق شناخته شده در این میثاق بالاخص شامل انعقاد کنوانسیون‌ها - تصویب‌نامه -، دادن کمک فنی و تشکیل کنفرانس‌های منطقه‌ای و کنفرانس‌های فنی با شرکت دولت‌های مربوط به منظور مشاوره و بررسی می‌باشد.

ماده ۲۴) هیچ یک از مقررات این میثاق نباید به نحوی تفسیر گردد که به مقررات منشور ملل متحد و اساس‌نامه‌های مؤسسات تخصصی دایر به تعریف مسؤلیت‌های مربوط به هریک از ارکان مختلف سازمان ملل متحد و مؤسسات تخصصی نسبت به مسائل موضوع این میثاق لطمه‌ای وارد آورد.

ماده ۲۵) هیچ یک از مقررات این میثاق نباید به نحوی تفسیر گردد که به حق ذاتی کلیه ملل به تمتع و استفاده کامل و آزادانه آنان از منابع و ثروت‌های طبیعی خودشان لطمه‌ای وارد آورد.

ماده ۱.۲۶) این میثاق برای امضای هر دولت عضو سازمان ملل متحد یا عضو هریک از مؤسسات تخصصی ملل متحد یا هر دولت طرف متعاقد اساس‌نامه دیوان بین‌المللی دادگستری یا هر دولت دیگری که مجمع عمومی سازمان ملل متحد دعوت کند که طرف این میثاق بشود مفتوح است.

۲) این میثاق موکول به تصویب^۱ است. اسناد تصویب باید نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع شود.

۳) این میثاق برای الحاق هریک از دولت‌های مذکور در بند اول این ماده مفتوح خواهد بود.

۴) الحاق به وسیله تودیع سند الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد صورت می‌گیرد.
۵) دبیرکل سازمان ملل متحد کلیه دولت‌هایی که این میثاق را امضا کرده‌اند یا به آن ملحق شده‌اند از تودیع هر سند تصویب یا الحاق مطلع خواهد کرد.

ماده ۱.۲۷) این میثاق سه ماه پس از تاریخ تودیع سی و پنجمین سند تصویب یا الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد لازم‌الاجرا می‌شود.

۲) درباره هر دولتی که پس از تودیع سی و پنجمین سند تصویب یا الحاق این میثاق را تصویب کند یا به آن ملحق بشود این میثاق سه ماه پس از تاریخ تودیع سند تصویب یا الحاق آن دولت لازم‌الاجرا خواهد شد.

۱ مراد از اصطلاح «تصویب» در کنوانسیون‌های بین‌المللی تصویب مقامات صلاحیت‌دار داخلی کشور امضاکننده طبق قانون اساسی آن کشور است.

ماده ۲۸) مقررات این میثاق بدون هیچ گونه محدودیت یا استثنا درباره کلیه واحدهای تشکیل دهنده دولت‌های متحده شمول خواهد داشت.

ماده ۱.۲۹) دولت طرف این میثاق می‌تواند اصلاح این میثاق را پیشنهاد و متن آن را نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع کند. در این صورت دبیرکل هر طرح اصلاح پیشنهادی را برای دولت‌های طرف این میثاق ارسال می‌دارد و از آن‌ها درخواست می‌نماید به او اعلام دارند که آیا مایل‌اند کنفرانسی از دولت‌های طرف میثاق به منظور بررسی و اخذ رأی درباره طرح‌های پیشنهادی تشکیل گردد. در صورتی که حداقل یک ثلث از دول طرف میثاق موافق تشکیل چنین کنفرانسی باشند دبیرکل کنفرانس را تحت لوای سازمان ملل متحد دعوت خواهد کرد. هر اصلاحی که مورد قبول اکثریت دول حاضر و رأی دهنده در کنفرانس واقع شود برای تصویب به مجمع عمومی سازمان ملل متحد تقدیم خواهد شد.

۲) اصلاحات موقعی لازم‌الاجرا می‌شود که به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد برسد و اکثریت دوثلث دولت‌های طرف این میثاق برطبق قواعد قانون اساسی خودشان آن را قبول کرده باشند.

۳) موقعی که اصلاحات لازم‌الاجرا می‌شود برای آن دسته از دولت‌های طرف میثاق که آن را قبول کرده‌اند الزام آور خواهد بود. سایر دولت‌های طرف میثاق کماکان به مقررات این میثاق و هرگونه اصلاح آن که قبلاً قبول کرده‌اند ملزم خواهند بود. ماده ۳۰) قطع نظر از اطلاعیه‌های مقرر در بند ۵ ماده ۲۶ دبیرکل سازمان ملل متحد مراتب زیر را به کلیه دولت‌های مذکور در بند اول آن ماده اطلاع خواهد داد:
الف) امضاهای این میثاق و اسناد تصویب و الحاق تودیع شده طبق ماده ۲۶.
ب) تاریخ لازم‌الاجرا شدن این میثاق طبق ماده ۲۷ و تاریخ لازم‌الاجرا شدن اصلاحات طبق ماده ۲۹.

ماده ۱.۳۱) این میثاق که متن‌های چینی، انگلیسی، فرانسه، روسی و اسپانیایی آن دارای اعتبار مساوی است در بایگانی سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد.

۲) دبیرکل سازمان ملل متحد رونوشت مصدق این میثاق را برای کلیه دولت‌های مذکور در ماده ۲۶ ارسال خواهد داشت.

... میثاق بین‌المللی مربوط به حقوق مدنی و سیاسی مشتمل بر یک مقدمه و پنجاه و سه ماده که در تاریخ ۱۶ دسامبر ۱۹۶۶ (۱۳۴۵/۹/۲۵) به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد رسیده و از طرف نمایندهٔ مختار دولت ایران در تاریخ ۴ آوریل سال ۱۹۶۸ (۱۳۴۷/۱/۱۵) در نیویورک امضا شد و پس از تصویب مجلس شورای ملی در جلسهٔ روز سه‌شنبه ۲۳ آبان ماه سال ۱۳۵۱ در جلسهٔ روز چهارشنبه هفدهم اردیبهشت ماه یک‌هزار و سیصد و پنجاه و چهار شمس به تصویب مجلس سنا رسید. متن مصوب میثاق به شرح زیر است:

میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی

— مقدمه —

دول طرف این میثاق

با توجه به این که بر طبق اصولی که در منشور ملل متحد اعلام گردیده است شناسایی حیثیت ذاتی و حقوق یک‌سان و غیر قابل انتقال کلیهٔ اعضای خانوادهٔ بشر مبنای آزادی، عدالت و صلح در جهان است؛ با اذعان به این که حقوق مذکور ناشی از حیثیت ذاتی شخص انسان است؛ با اذعان به این که بر طبق اعلامیهٔ جهانی حقوق بشر کمال مطلوب انسان آزاد رهایی یافته از ترس و فقر فقط در صورتی حاصل می‌شود که شرایط تمتع هر کس از حقوق مدنی و سیاسی خود و همچنین از حقوق اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی او ایجاد شود؛ با توجه به این که دولت‌ها بر طبق منشور ملل متحد به ترویج احترام جهانی و مؤثر رعایت حقوق و آزادی‌های بشر ملزم هستند؛ با در نظر گرفتن این حقیقت که هر فرد نسبت به افراد دیگر و نیز نسبت به اجتماعی که بدان تعلق دارد

عاهده دار وظایفی است و مکلف است به این که در ترویج و رعایت حقوق شناخته شده به موجب این میثاق اهتمام نماید؛
با مواد زیر موافقت دارند:

بخش یکم |

ماده ۱.۱) کلیه ملل دارای حق خودمختاری هستند. به موجب حق مزبور ملل وضع سیاسی خود را آزادانه تعیین و توسعه اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی خود را آزادانه تأمین می‌کنند.

۲) کلیه ملل می‌توانند برای نیل به هدف‌های خود در منابع و ثروت‌های طبیعی خود بدون اخلال به الزامات ناشی از همکاری اقتصادی بین‌المللی مبتنی بر منافع مشترک و حقوق بین‌الملل آزادانه هرگونه تصرفی بنمایند - در هیچ مورد نمی‌توان ملتی را از وسایل معاش خود محروم کرد.

۳) دولت‌های طرف این میثاق از جمله دولت‌های مسؤول اداره سرزمین‌های غیرخودمختار و تحت قیمومت مکلف‌اند تحقق حق خودمختاری ملل را تسهیل و احترام این حق را بر طبق مقررات منشور ملل متحد رعایت کنند.

بخش دوم |

ماده ۱.۲) دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند که حقوق شناخته شده در این میثاق را درباره کلیه افراد مقیم در قلمرو و تابع حاکمیت شان بدون هیچ‌گونه تمایزی از قبیل نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقیده سیاسی یا عقیده دیگر، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، ثروت، نسب یا سایر وضعیت‌ها محترم شمرده و تضمین بکنند.

۲) هر دولت طرف این میثاق متعهد می‌شود که بر طبق اصول قانون اساسی خود و مقررات این میثاق اقداماتی در زمینه اتخاذ تدابیر قانون‌گذاری و غیر آن به منظور تنفیذ حقوق شناخته شده در این میثاق که قبلاً به موجب قوانین موجود یا تدابیر دیگر لازم‌الاجرا نشده است به عمل آورد.

۳) هر دولت طرف این میثاق متعهد می‌شود که:

الف) تضمین کند که برای هر شخصی که حقوق و آزادی‌های شناخته شده در این میثاق درباره او نقض شده باشد وسیله مطمئن احقاق حق فراهم بشود هر چند که نقض حقوق به وسیله اشخاصی ارتکاب شده باشد که در اجرای مشاغل رسمی خود عمل کرده باشند.

ب) تضمین کند که مقامات صالح قضایی، اداری یا مقننه یا هر مقام دیگری که به موجب مقررات قانونی آن کشور صلاحیت دارد دربارهٔ شخص دادخواست دهنده احقاق حق بکنند و همچنین امکانات تظلم به مقامات قضایی را توسعه بدهد.

ج) تضمین کند که مقامات صالح «نسبت به تظلماتی که حقانیت آن محرز بشود ترتیب اثر صحیح بدهند».^۱

ماده ۳) دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند که تساوی حقوق زنان و مردان را در استفاده از حقوق مدنی و سیاسی پیش‌بینی شده در این میثاق تأمین کنند.

ماده ۱۰.۴) هرگاه یک خطر عمومی استثنایی (فوق‌العاده) موجودیت ملت را تهدید کند و این خطر رسماً اعلام بشود کشورهای طرف این میثاق می‌توانند تدابیری خارج از الزامات مقرر در این میثاق به میزانی که وضعیت حتماً ایجاب می‌نماید اتخاذ نمایند مشروط بر این که تدابیر مزبور با سایر الزاماتی که بر طبق حقوق بین‌الملل به عهده دارند مغایرت نداشته باشد و منجر به تبعیضی منحصر بر اساس نژاد، رنگ، جنس، زبان، اصل و منشأ مذهبی یا اجتماعی نشود.

۲) حکم مذکور در بند فوق هیچ‌گونه انحراف از مواد ۶، ۷، ۸ (بندهای اول و دوم)، ۱۱، ۱۵، ۱۶، ۱۸ را تجویز نمی‌کند.

۳) دولت‌های طرف این میثاق که از حق انحراف استفاده کنند مکلف‌اند بلافاصله سایر دولت‌های طرف میثاق را توسط دبیرکل ملل متحد از مقرراتی که از آن انحراف ورزیده و جهاتی که موجب انحراف شده است مطلع نمایند و در تاریخی که به این انحراف‌ها خاتمه می‌دهند مراتب را به وسیلهٔ اعلامیهٔ جدیدی از همان مجری اطلاع دهند.

ماده ۱۰.۵) هیچ‌یک از مقررات این میثاق نباید به نحوی تفسیر شود که متضمن ایجاد حقی برای دولتی یا گروهی یا فردی گردد که به استناد آن به منظور تضییع هر یک از حقوق و آزادی‌های شناخته شده در این میثاق و یا محدود نمودن آن بیش از آنچه در این میثاق پیش‌بینی شده است مبادرت به فعالیت بکند و یا اقدامی به عمل آورد.

۲) هیچ‌گونه محدودیت یا انحراف از هر یک از حقوق اساسی بشر که به موجب قوانین کنوانسیون‌ها، آیین‌نامه‌ها یا عرف و عادات نزد هر دولت طرف این میثاق به رسمیت شناخته شده یا نافذ و جاری است به عذر این که این میثاق چنین حقوقی را

۱ در متن انگلیسی «حکم صادر بر حقانیت را به موقع اجرا بگذارند».

به رسمیت شناخته یا این که به میزان کمتری به رسمیت شناخته است قابل قبول نخواهد بود.

بخش سوم |

ماده ۱.۶ (۱) حق زندگی از حقوق ذاتی شخص انسان است. این حق باید به موجب قانون حمایت بشود. هیچ فردی را نمی‌توان خودسرانه (بدون مجوز) از زندگی محروم کرد.

۲) در کشورهایی که مجازات اعدام لغو نشده صدور حکم اعدام جایز نیست مگر در مورد مهم‌ترین جنایات طبق قانون لازم‌الاجرا در زمان ارتکاب جنایت که آن هم نباید با مقررات این میثاق و کنوانسیون‌ها راجع به جلوگیری و مجازات جرم کشتار دسته‌جمعی (ژنوسید) منافات داشته باشد. اجرای این مجازات جایز نیست مگر به موجب حکم قطعی صادر از دادگاه صالح.

۳) در مواقعی که سلب حیات تشکیل‌دهنده جرم کشتار دسته‌جمعی باشد چنین معهود است که هیچ یک از مقررات این ماده دولت‌های طرف این میثاق را مجاز نمی‌دارد که به هیچ نحو از هیچ یک از الزاماتی که به موجب مقررات کنوانسیون جلوگیری و مجازات جرم کشتار دسته‌جمعی (ژنوسید) تقبیل شده انحراف ورزند.

۴) هر محکوم به اعدامی حق خواهد داشت که درخواست عفو یا تخفیف مجازات بنماید. عفو عمومی یا عفو فردی یا تخفیف مجازات اعدام در تمام موارد ممکن است اعطا شود.

۵) حکم اعدام در مورد جرایم ارتكابی اشخاص کمتر از هجده سال صادر نمی‌شود و در مورد زنان باردار قابل اجرا نیست.

۶) هیچ یک از مقررات این ماده برای تأخیر یا منع الغای مجازات اعدام از طرف هر یک از دولت‌های طرف این میثاق قابل استناد نیست.

ماده ۷) هیچ کس را نمی‌توان مورد آزار و شکنجه یا مجازات‌ها یا رفتارهای ظالمانه یا خلاف انسانی یا ترذیلی قرارداد. مخصوصاً قراردادن یک شخص تحت آزمایش‌های پزشکی یا علمی بدون رضایت آزادانه او ممنوع است.

ماده ۱.۸ (۱) هیچ کس را نمی‌توان در بردگی نگاه داشت — بردگی و خرید و فروش برده به هر نحوی از انحا ممنوع است.

۲) هیچ کس را نمی‌توان در بندگی (غلامی) نگاه داشت.

۳) الف) هیچ کس به انجام اعمال شاقه یا کار اجباری وادار نخواهد شد.

ب) شق الف بند ۳ را نمی‌توان چنین تفسیر نمود که در کشورهایی که بعضی از جنایات قابل مجازات با اعمال شاقه است مانع اجرای مجازات اعمال شاقه در مورد حکم صادر از دادگاه صالح بشود.

ج) «اعمال شاقه یا کار اجباری» مذکور در این بند شامل امور زیر نیست:
 اول: هرگونه کار یا خدمت ذکر نشده در شق «ب» که متعارفاً به کسی که به موجب یک تصمیم قضایی قانونی زندانی است یا به کسی که موضوع چنین تصمیمی بوده و در حال آزادی مشروط باشد تکلیف می‌گردد.
 دوم: هرگونه خدمت نظامی و در کشورهایی که امتناع از خدمت وظیفه به رسمیت شناخته شده است هرگونه خدمت ملی که به موجب قانون به امتناع‌کنندگان تکلیف می‌شود.

سوم: هرگونه خدمتی که در موارد قوه قهریه (فرس ماژور) یا بلیاتی که حیات یا رفاه جامعه را تهدید می‌کند تکلیف بشود.

چهارم: هرکار یا خدمتی که جزئی از الزامات مدنی (اجتماعی) متعارف باشد. ماده ۱۰۹) هرکس حق آزادی و امنیت شخصی دارد. هیچ کس را نمی‌توان خودسرانه (بدون مجوز) دستگیر یا بازداشت (زندانی) کرد. از هیچ کس نمی‌توان سلب آزادی کرد مگر به جهات و طبق آیین دادرسی مقرر به حکم قانون.

۲) هرکس دستگیر می‌شود باید در موقع دستگیر شدن از جهات (علل) آن مطلع شود و در اسرع وقت اخطاریه‌ای دایر به هرگونه اتهامی که به او نسبت داده می‌شود دریافت دارد.

۳) هرکس به اتهام جرمی دستگیر یا بازداشت (زندانی) می‌شود باید او را به اسرع وقت در محضر دادرسی یا هر مقام دیگری که به موجب قانون مجاز به اعمال اختیارات قضایی باشد حاضر نمود و باید در مدت معقولی دادرسی یا آزاد شود. بازداشت (زندانی نمودن) اشخاصی که در انتظار دادرسی هستند نباید قاعده کلی باشد لیکن آزادی موقت ممکن است موکول به اخذ تصمیم‌هایی بشود که حضور متهم را در جلسه دادرسی و سایر مراحل رسیدگی قضایی و حسب مورد برای اجرای حکم تأمین نماید.

۴) هرکس که بر اثر دستگیر یا بازداشت (زندانی) شدن از آزادی محروم می‌شود حق دارد که به دادگاه تظلم نماید به این منظور که دادگاه بدون تأخیر راجع به قانونی بودن بازداشت اظهار رأی بکند و در صورت غیرقانونی بودن بازداشت حکم آزادی او را صادر کند.

۵) هرکس که به طور غیرقانونی دستگیر یا بازداشت (زندانی) شده باشد حق

جبران خسارت خواهد داشت.

ماده ۱۰۱ (۱.۱۰) درباره کلیه افرادی که از آزادی خود محروم شده‌اند باید با انسانیت و احترام به حیثیت ذاتی شخص انسان رفتار کرد.

۲ الف) متهمین جز در موارد استثنایی از محکومین جدا نگاه‌داری خواهند شد و تابع نظام جداگانه‌ای متناسب با وضع اشخاص غیر محکوم خواهند بود.

ب) صفار متهم باید از بزرگسالان جدا بوده و باید در اسرع اوقات ممکن در مورد آنان اتخاذ تصمیم بشود.

۳ نظام زندان‌ها متضمن رفتاری با محکومین خواهد بود که هدف اساسی آن اصلاح و اعاده حیثیت اجتماعی زندانیان باشد. صفار بزهکار باید از بزرگسالان جدا بوده و تابع نظامی متناسب با سن و وضع قانونی‌شان باشند.

ماده ۱۱ (۱۱) هیچ‌کس را نمی‌توان تنها به این علت که قادر به اجرای یک تعهد قراردادی خود نیست زندانی کرد.

ماده ۱۲ (۱.۱۲) هرکس قانوناً در سرزمین دولتی مقیم باشد حق عبور و مرور آزادانه و انتخاب آزادانه مسکن خود را در آنجا خواهد داشت.

۲ هرکس آزاد است هر کشوری و از جمله کشور خود را ترک کند.

۳ حقوق مذکور فوق تابع هیچ‌گونه محدودیتی نخواهد بود مگر محدودیت‌هایی که به موجب قانون مقرر گردیده و برای حفظ امنیت ملی، نظم عمومی، سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران لازم بوده و با سایر حقوق شناخته در این میثاق سازگار باشد.

۴ هیچ‌کس را نمی‌توان خودسرانه (بدون مجوز) از حق ورود به کشور خود محروم کرد.

ماده ۱۳ (۱۳) بیگانه‌ای که قانوناً در قلمرو یک دولت طرف این میثاق باشد فقط در اجرای تصمیمی که مطابق قانون اتخاذ شده باشد ممکن است از آن کشور اخراج بشود و جز در مواردی که جهات حتمی امنیت ملی طور دیگر اقتضا نماید باید امکان داشته باشد که علیه اخراج خود موجهاً اعتراض کند و اعتراض او در مقام صالح یا نزد شخص یا اشخاص منصوب به خصوص از طرف مقام صالح با حضور نماینده‌ای که به این منظور تعیین می‌کند رسیدگی شود.

ماده ۱۴ (۱.۱۴) همه در مقابل دادگاه‌ها و دیوان‌های دادگستری متساوی هستند. هرکس حق دارد به این که به دادخواهی او منصفانه و علنی در یک دادگاه صالح مستقل و بی‌طرف تشکیل شده طبق قانون رسیدگی بشود و آن دادگاه درباره حقانیت

اتهامات جزایی علیه او یا اختلافات راجع به حقوق و الزامات او در امور مدنی اتخاذ تصمیم بنماید. تصمیم به سری بودن جلسات در تمام یا قسمتی از دادرسی خواه به جهات اخلاق حسنه یا نظم عمومی یا امنیت ملی در یک جامعه دموکراتیک و خواه در صورتی که مصلحت زندگی خصوصی اصحاب دعوی اقتضا کند و خواه در مواردی که از لحاظ کیفیات خاص علنی بودن جلسات مضر به مصالح دادگستری باشد تا حدی که دادگاه لازم بداند امکان دارد لیکن حکم صادر در امور کیفری یا مدنی علنی خواهد بود مگر آن که مصلحت صغار طور دیگری اقتضا نماید یا دادرسی مربوط به اختلافات زناشویی یا ولایت اطفال باشد.

(۲) هرکس به ارتکاب جرمی متهم شده باشد حق دارد بی‌گناه فرض شود تا این که مقصر بودن او بر طبق قانون محرز بشود.

(۳) هرکس متهم به ارتکاب جرمی بشود با تساوی کامل لاقلاً حق تضمین‌های ذیل را خواهد داشت:

(الف) در اسرع وقت و به تفصیل به زبانی که او بفهمد از نوع و علل اتهامی که به او نسبت داده می‌شود مطلع شود.

(ب) وقت و تسهیلات کافی برای تهیه دفاع خود و ارتباط با وکیل منتخب خود داشته باشد.

(ج) بدون تأخیر غیرموجه درباره او قضاوت بشود.

(د) در محاکمه حاضر بشود و شخصاً یا به وسیله وکیل منتخب خود از خود دفاع کند و در صورتی که وکیل نداشته باشد حق داشتن یک وکیل به او اطلاع داده شود و در مواردی که مصالح دادگستری اقتضا نماید از طرف دادگاه رأساً برای او وکیلی تعیین بشود که در صورت عجز او از پرداخت حق الوکاله هزینه‌ای نخواهد داشت.

(ه) از شهودی که علیه او شهادت می‌دهند سؤالات بکند یا بخواهد که از آنها سؤالاتی بشود و شهودی که علیه او شهادت می‌دهند با همان شرایط شهود علیه او احضار و از آنها سؤالات بشود.

(و) اگر زبانی را که در دادگاه تکلم می‌شود نمی‌فهمد و یا نمی‌تواند به آن تکلم کند یک مترجم مجاناً به او کمک کند.

(ز) مجبور نشود که علیه خود شهادت دهد و یا به مجرم بودن اعتراف نماید.

(۴) آیین دادرسی جوانانی که از لحاظ قانون جزا هنوز بالغ نیستند باید به نحوی باشد که رعایت سن و مصلحت اعاده حیثیت آنان را بنماید.

(۵) هرکس مرتکب جرمی اعلام بشود حق دارد که اعلام مجرمیت و محکومیت

او به وسیلهٔ یک دادگاه عالی تری طبق قانون مورد رسیدگی واقع بشود.
 (۶) هرگاه حکم قطعی محکومیت جزایی کسی بعداً فسخ بشود یا یک امر حادث یا امری که جدیداً کشف شده دال بر وقوع یک اشتباه قضایی باشد و بالنتیجه مورد عفو قرار گیرد شخصی که در نتیجهٔ این محکومیت متحمل مجازات شده استحقاق خواهد داشت که خسارات او طبق قانون جبران بشود مگر این که ثابت شود که عدم افشای به موقع حقیقت مکتوم کلاً یا جزئاً منتسب به خود او بوده است.

(۷) هیچ کس را نمی‌توان برای جرمی که به علت اتهام آن به موجب حکم قطعی صادر طبق قانون آیین دادرسی کیفری هر کشوری محکوم یا تبرئه شده است مجدداً مورد تعقیب و مجازات قرار داد.

مادهٔ ۱۱۵ (۱) هیچ کس به علت فعل یا ترک فعلی که در موقع ارتکاب بر طبق قوانین ملی یا بین‌المللی جرم نبوده محکوم نمی‌شود و همچنین هیچ مجازاتی شدیدتر از آنچه در زمان ارتکاب جرم قابل اعمال بوده تعیین نخواهد شد. هرگاه پس از ارتکاب جرم قانون مجازات خفیف‌تری برای آن مقرر دارد مرتکب از آن استفاده خواهد نمود.
 (۲) هیچ یک از مقررات این ماده با دادرسی و محکوم کردن هر شخصی که به علت فعل یا ترک فعلی که در زمان ارتکاب بر طبق اصول کلی حقوق شناخته شده در جامعهٔ ملت‌ها مجرم بوده منافات نخواهد داشت.

مادهٔ ۱۱۶) هر کس حق دارد به این که شخصیت حقوقی او همه جا شناخته شود.
 مادهٔ ۱۱۷ (۱) هیچ کس نباید در زندگی خصوصی و خانواده و اقامتگاه یا مکاتبات مورد مداخلات خودسرانه (بدون مجوز) یا خلاف قانون قرار گیرد و همچنین شرافت و حیثیت او نباید مورد تعرض غیرقانونی واقع شود.
 (۲) هر کس حق دارد در مقابل این‌گونه مداخلات یا تعرض از حمایت قانون برخوردار شود.

مادهٔ ۱۱۸ (۱) هر کس حق آزادی فکر، وجدان و مذهب دارد. این حق شامل آزادی داشتن یا قبول یک مذهب یا معتقدات به انتخاب خود همچنین آزادی ابراز مذهب یا معتقدات خود خواه به طور فردی یا جماعت خواه به طور علنی یا در خفا در عبادات و اجرای آداب و اعمال و تعلیمات مذهبی می‌باشد.

(۲) هیچ کس نباید مورد اکراهی واقع شود که به آزادی او در داشتن یا قبول یک مذهب یا معتقدات به انتخاب خودش لطمه وارد آورد.

(۳) آزادی ابراز مذهب یا معتقدات را نمی‌توان تابع محدودیت‌هایی نمود مگر آنچه منحصراً به موجب قانون پیش‌بینی شده و برای حمایت از امنیت، نظم،

سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های اساسی دیگران ضرورت داشته باشد. (۲) دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند که آزادی والدین و برحسب مورد سرپرستان قانونی کودکان را در تأمین آموزش مذهبی و اخلاقی کودکان مطابق معتقدات خودشان محترم بشمارند.

ماده ۱۹ (۱). هیچ کس را نمی‌توان به مناسبت عقایدش مورد مزاحمت و اخافه قرار داد.

(۲) هر کس حق آزادی بیان دارد. این حق شامل آزادی تفحص و تحصیل و اشاعه اطلاعات و افکار از هر قبیل بدون توجه به سرحدات خواه شفاهاً یا به صورت نوشته یا چاپ یا به صورت هنری یا به هر وسیله دیگر به انتخاب خود می‌باشد.

(۳) اعمال حقوق مذکور در بند ۲ این ماده مستلزم حقوق و مسؤولیت‌های خاصی است و لذا ممکن است تابع محدودیت‌های معینی بشود که در قانون تصریح شده و برای امور ذیل ضرورت داشته باشد:

الف) احترام حقوق یا حیثیت دیگران.

ب) حفظ امنیت ملی یا نظم عمومی یا سلامت یا اخلاق عمومی.

ماده ۲۰ (۱). هرگونه تبلیغ برای جنگ به موجب قانون ممنوع است.

(۲) هرگونه دعوت (ترغیب) به کینه (تفرق) ملی یا نژادی یا مذهبی که محرک تبعیض یا مخاصمه یا اعمال زور باشد به موجب قانون ممنوع است.

ماده ۲۱ (۲). حق تشکیل مجامع مسالمت آمیز به رسمیت شناخته می‌شود.

اعمال این حق تابع هیچ‌گونه محدودیتی نمی‌تواند باشد جز آنچه بر طبق قانون مقرر شده و در یک جامعه دموکراتیک به مصلحت امنیت ملی یا ایمنی عمومی یا نظم عمومی یا برای حمایت از سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران ضرورت داشته باشد.

ماده ۲۲ (۱). هر کس حق اجتماع آزادانه با دیگران دارد از جمله حق تشکیل سندیکا (اتحادیه‌های صنفی) و الحاق به آن برای حمایت از منافع خود.

(۲) اعمال این حق تابع هیچ‌گونه محدودیتی نمی‌تواند باشد مگر آنچه که به موجب قانون مقرر گردیده و در یک جامعه دموکراتیک به مصلحت امنیت ملی یا ایمنی عمومی یا نظم عمومی یا برای حمایت از سلامت یا اخلاق عمومی یا حقوق و آزادی‌های دیگران ضرورت داشته باشد. این ماده مانع از آن نخواهد بود که اعضای نیروهای مسلح و پلیس در اعمال این حق تابع محدودیت‌های قانونی بشوند.

(۳) هیچ یک از مقررات این ماده دولت‌های طرف کنوانسیون مورخ سال ۱۹۴۸

سازمان بین‌المللی کار مربوط به آزادی سندیکایی و حمایت از حق سندیکایی (حق متشکل شدن) را مجاز نمی‌داند که با اتخاذ تدابیر قانون‌گذاری یا با نحوه اجرای قوانین به تضمین‌های مقرر در آن کنوانسیون لطمه وارد آورند.

ماده ۱۰۲۳) خانواده عنصر طبیعی و اساسی جامعه است و استحقاق حمایت جامعه و حکومت را دارد.

۲) حق نکاح و تشکیل خانواده برای زنان و مردان از زمانی که به سن ازدواج می‌رسند به رسمیت شناخته می‌شود.

۳) هیچ نکاحی بدون رضایت آزادانه و کامل طرفین آن منعقد نمی‌شود.

۴) دولت‌های طرف این میثاق تدابیر مقتضی به منظور تأمین تساوی حقوق و مسئولیت‌های زوجین در مورد ازدواج در مدت زوجیت و هنگام انحلال آن اتخاذ خواهند کرد. در صورت انحلال ازدواج پیش‌بینی‌هایی برای تأمین حمایت لازم از اطفال به عمل خواهند آورد.

ماده ۱۰۲۴) هر کودکی بدون هیچ‌گونه تبعیض از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، مکتب یا نسب حق دارد از تدابیر حمایتی که به اقتضای وضع صغیر بودنش از طرف خانواده او و جامعه و حکومت کشور او باید به عمل آید برخوردار گردد.

۲) هر کودکی باید بلافاصله پس از ولادت به ثبت برسد و دارای نامی بشود.

۳) هر کودکی حق تحصیل تابعیتی دارد.

ماده ۲۵) هر انسان عضو اجتماع^۱ حق و امکان خواهد داشت بدون (در نظر گرفتن هیچ یک از تبعیضات مذکور در ماده ۲ و بدون محدودیت‌های غیر معقول:

الف) در اداره امور عمومی بالمباشره یا به واسطه نمایندگانی که آزادانه انتخاب شوند شرکت نمایند.

ب) در انتخابات ادواری که از روی صحت به آرای عمومی مساوی و مخفی انجام شود و تضمین‌کننده بیان آزادانه اراده انتخاب‌کنندگان باشد رأی بدهد و انتخاب بشود.

ج) با حق تساوی طبق شرایط کلی بتواند به مشاغل عمومی کشور خود نایل شود.

ماده ۲۶) کلیه اشخاص در مقابل قانون متساوی هستند و بدون هیچ‌گونه تبعیض استحقاق حمایت بالسویه قانون را دارند. از این لحاظ قانون باید هرگونه

۱ در متن انگلیسی به جای «عنصر» کلمات «واحد گروهی» استعمال شده است.

۲ انسان عضو اجتماع ترجمه لغت Citoyen به زبان فرانسه و Citizen به زبان انگلیسی است.

تبعیض را منع و برای کلیه اشخاص حمایت مؤثر و متساوی علیه هر نوع تبعیض خصوصاً از حیث نژاد، رنگ، جنس، زبان، مذهب، عقاید سیاسی و عقاید دیگر، اصل و منشأ ملی یا اجتماعی، مکتب، نسب یا هر وضعیت دیگر تضمین بکند.

ماده ۲۷ در کشورهای که اقلیت‌های نژادی، مذهبی یا زبانی وجود دارند. اشخاص متعلق به اقلیت‌های مزبور را نمی‌توان از این حق محروم نمود که مجتمعاً با سایر افراد گروه خودشان از فرهنگ خاص خود متمتع شوند و به دین خود متدین بوده و بر طبق آن عمل کنند یا به زبان خود تکلم نمایند.

بخش چهارم^۱

ماده ۱.۲۸ یک کمیته حقوق بشر (که از این پس در این میثاق کمیته نامیده خواهد شد) تأسیس می‌شود. این کمیته مرکب از هجده عضو است و متصدی خدمات به شرح ذیل می‌باشد:

۲) کمیته مرکب خواهد بود از اتباع دولت‌های طرف این میثاق که باید از شخصیت‌های دارای مکارم عالی اخلاقی بوده و صلاحیت‌شان در زمینه حقوق بشر محرز (شناخته شده) باشد. مفید بودن شرکت بعضی اشخاص واجد تجربه در امور قضایی در کارهای این کمیته مورد توجه واقع خواهد شد.

۳) اعضای کمیته انتخابی هستند و بر حسب صلاحیت شخصی خودشان^۱ خدمت خواهند نمود.

ماده ۱.۲۹ اعضای کمیته با رأی مخفی از فهرست اشخاص واجد شرایط مذکور در ماده ۲۸ که به این منظور به وسیله دولت‌های طرف این میثاق نامزد شده‌اند انتخاب می‌شوند.

۲) هر دولت طرف این میثاق نمی‌تواند بیش از دو نفر نامزد کند. این دو نفر نیز بایستی از اتباع دولت معرف بوده باشند.

۳) تجدید نامزدی یک شخص مجاز است.

ماده ۱.۳۰ اولین انتخابات دیرتر از شش ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این میثاق انجام نخواهد شد.

۲) برای انتخابات کمیته هر بار حداقل چهار ماه پیش از تاریخ انجام آن به استثنای انتخاباتی که برای اشغال محل خالی طبق ماده ۲۴ به عمل می‌آید دبیرکل

^۱ منظور این است که این اشخاص در کمیته نماینده رسمی کشور متبوع خود محسوب نمی‌شوند.

سازمان ملل متحد از کشورهای طرف این میثاق کتباً دعوت خواهد نمود که نامزدهای خود را برای عضویت کمیته ظرف سه ماه معرفی کنند.

۳) دبیرکل سازمان ملل فهرستی به ترتیب حروف الفبا از کلیه اشخاصی که به این ترتیب نامزد می‌شوند با ذکر نام دولت‌هایی که آنان را معرفی کرده‌اند تهیه و آن را حداکثر یک ماه قبل از تاریخ انتخابات به دولت‌های طرف این میثاق ارسال خواهد داشت.

۴) انتخاب اعضای کمیته در جلسه‌ای که به دعوت دبیرکل سازمان ملل متحد از دولت‌های طرف این میثاق در مرکز سازمان ملل متحد تشکیل خواهد شد انجام می‌شود. نصاب این جلسه دو سوم دولت‌های طرف این میثاق است و منتخبین نامزدهایی خواهند بود که بیش‌ترین تعداد رأی را به دست آورده و حائز اکثریت تام آرای نمایندگان دولت‌های حاضر و رأی‌دهنده باشند.

ماده ۱۰۳۱) کمیته نمی‌تواند بیش از یک تبعه از هر دولت عضو داشته باشد.
۲) در انتخاب اعضای کمیته رعایت تقسیمات عادلانه جغرافیایی و شرکت نمایندگان اشکال مختلف تمدن‌ها و سیستم (نظام)‌های عمده حقوقی خواهد شد.

ماده ۱۰۳۲) اعضای کمیته برای مدت ۴ سال انتخاب می‌شوند و در صورتی که مجدداً نامزد شوند تجدید انتخاب آنان مجاز خواهد بود لیکن مدت عضویت ۹ تن از اعضای منتخب در اولین انتخابات در پایان دو سال منقضی می‌شود. نام این ۹ تن بلافاصله پس از اولین انتخابات به وسیله قرعه توسط رئیس جلسه مذکور در بند ۴ ماده ۳۰ معین می‌شود.

۲) در انقضای دوره تصدی، انتخابات طبق مواد قبلی این بخش میثاق به عمل خواهد آمد.

ماده ۱۰۳۳) هرگاه یک عضو کمیته به نظر مورد اتفاق آرای سایر اعضای کمیته انجام خدمات خود را به هر علتی جز غیبت موقت قطع نموده باشد رئیس کمیته دبیرکل سازمان ملل متحد را مطلع و او کرسی عضو مزبور را بلامتصدی اعلام می‌کند.
۲) در صورت فوت یا استعفای یک عضو کمیته رئیس کمیته فوراً دبیرکل سازمان ملل متحد را مطلع و او آن کرسی را از تاریخ فوت یا تاریخی که به استعفا ترتیب اثر داده می‌شود بلامتصدی اعلام می‌کند.

ماده ۱۰۳۴) هرگاه بلامتصدی بودن یک کرسی بر طبق ماده ۳۳ اعلام شود و دوره تصدی عضوی که به جانشینی باید انتخاب گردد ظرف شش ماه از تاریخ اعلام بلامتصدی بودن منقضی نشود دبیرکل سازمان ملل متحد به هر یک از دولت‌های طرف این میثاق اعلام خواهد نمود که می‌توانند ظرف مدت دو ماه نامزدهای خود را

بر طبق ماده ۲۹ به منظور اشغال کرسی بلامتصدی معرفی کنند.

(۲) دبیرکل سازمان ملل متحد فهرستی به ترتیب حروف الفبا از اشخاصی که به این ترتیب نامزد شده‌اند تهیه خواهد نمود و آن را برای دولت‌های طرف این میثاق ارسال خواهد داشت. انتخاب برای اشغال کرسی بلامتصدی بر طبق مقررات مربوط این بخش از میثاق صورت خواهد گرفت.

(۳) هر عضوی که برای اشغال کرسی بلامتصدی اعلام شده به شرح مذکور در ماده ۳۳ انتخاب می‌شود برای بقیه مدت عضویت عضوی که کرسی او در کمیته طبق مقررات آن ماده بلامتصدی شده است عضو کمیته خواهد بود.

ماده ۳۵) اعضای کمیته با تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد طبق شرایطی که مجمع عمومی با توجه به اهمیت خدمات کمیته تعیین نماید از منابع سازمان ملل متحد مقرر در ریافت خواهند داشت.

ماده ۳۶) دبیرکل سازمان ملل متحد کارمندان و وسایل مادی مورد احتیاج برای اجرای مؤثر وظایفی که کمیته به موجب این میثاق به عهده دارد در اختیار کمیته خواهد گذاشت.

ماده ۱.۳۷) دبیرکل سازمان ملل متحد اعضای کمیته را برای تشکیل نخستین جلسه در مرکز سازمان ملل متحد دعوت می‌کند.

(۲) پس از نخستین جلسه کمیته در اوقاتی که در آیین‌نامه داخلی آن پیش‌بینی می‌شود تشکیل جلسه خواهد داد.

(۳) کمیته معمولاً در مرکز سازمان ملل متحد یا در دفتر سازمان ملل متحد در ژنو تشکیل جلسه خواهد داد.

ماده ۳۸) هر عضو کمیته باید پیش از تصدی وظایف خود در جلسه علنی طی تشریفات رسمی تعهد کند که وظایف خود را با کمال بی‌طرفی و از روی کمال وجدان ایفا خواهد کرد.

ماده ۱.۳۹) کمیته هیئت رئیسه خود را برای مدت دو سال انتخاب خواهد کرد. اعضای هیئت رئیسه قابل انتخاب مجدد هستند.

(۲) کمیته آیین‌نامه داخلی اش را خود تنظیم می‌کند. آیین‌نامه مزبور از جمله مشتمل بر مقررات ذیل خواهد بود:

الف) حد نصاب رسمیت جلسات حضور دوازده عضو است.

ب) تصمیمات کمیته به اکثریت آرای اعضای حاضر اتخاذ می‌گردد.

ماده ۱.۴۰) دولت‌های طرف این میثاق متعهد می‌شوند درباره تدابیری که

اتخاذ کرده‌اند و آن تدابیر به حقوق شناخته شده در این میثاق ترتیب اثر می‌دهد و درباره پیشرفت‌های حاصل در تمتع از این حقوق گزارش‌هایی تقدیم بدارند:

الف) ظرف یک سال از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این میثاق برای هر دولت طرف میثاق در امور مربوط به خود دولت.

ب) پس از آن هر موقع که کمیته چنین درخواستی بنماید.

۲) کلیه گزارش‌ها باید خطاب به دبیر کل سازمان ملل متحد باشد و او آن‌ها را برای رسیدگی به کمیته ارجاع خواهد کرد. گزارش‌ها باید حسب مورد حاکی از عوامل و مشکلاتی باشد که در اجرای مقررات این میثاق تأثیر دارند.

۳) دبیر کل سازمان ملل متحد می‌تواند پس از مشورت با کمیته رونوشت قسمت‌هایی از گزارش‌ها را که ممکن است مربوط به امور مشمول صلاحیت مؤسسات تخصصی باشد برای آن مؤسسات ارسال دارد.

۴) کمیته گزارش‌های واصل از دولت‌های طرف این میثاق را بررسی می‌کند و گزارش‌های خود و همچنین هرگونه ملاحظات کلی که مقتضی بداند به کشورهای طرف این میثاق ارسال خواهد داشت. کمیته نیز می‌تواند این ملاحظات را به ضمیمه گزارش‌های واصل از کشورهای طرف این میثاق به شورای اقتصادی و اجتماعی تقدیم بدارد.

۵) دولت‌های طرف این میثاق می‌توانند نظریاتی درباره هرگونه ملاحظاتی که بر طبق بند ۴ این ماده اظهار شده باشد به کمیته ارسال دارند.

ماده ۲۱) هر دولت طرف این میثاق می‌تواند به موجب این ماده هر موقع اعلام بدارد که صلاحیت کمیته را برای دریافت و رسیدگی به اطلاعیه‌های دایر بر ادعای هر دولت طرف میثاق که دولت دیگر طرف میثاق تعهدات خود را طبق این میثاق انجام نمی‌دهد به رسمیت می‌شناسد. به موجب این ماده فقط اطلاعیه‌هایی قابل دریافت و رسیدگی خواهد بود که توسط یک دولت طرف میثاق که شناسایی صلاحیت کمیته را نسبت به خود اعلام کرده باشد تقدیم بشود. هیچ اطلاعیه مربوط به یک دولت طرف میثاق که چنین اعلامی نکرده باشد قابل پذیرش نخواهد بود. نسبت به اطلاعیه‌هایی که به موجب این ماده دریافت می‌شود به ترتیب ذیل اقدام خواهد شد:

الف) اگر یک دولت طرف میثاق تشخیص دهد که دولت دیگر طرف میثاق به مقررات این میثاق ترتیب اثر نمی‌دهد می‌تواند به وسیله اطلاعیه کتبی توجه آن دولت طرف میثاق را به موضوع جلب کند. در ظرف مدت سه ماه پس از وصول

اطلاعیه دولت دریافت کننده آن توضیح یا هرگونه اظهار کتبی دیگر دایر به روشن کردن موضوع در اختیار دولت فرستنده اطلاعیه خواهد گذارد. توضیحات و اظهارات مزبور حتی الامکان و تا جایی که مقتضی باشد از جمله حاوی اطلاعاتی خواهد بود در خصوص قواعد دادرسی طبق قوانین داخلی آن دولت و آنچه که برای علاج آن به عمل آمده یا در جریان رسیدگی است یا آنچه در این مورد قابل استفاده بعدی است.

ب) اگر در ظرف شش ماه پس از وصول اولین اطلاعیه به دولت دریافت کننده موضوع با رضایت هر دو طرف مربوط فیصله نیابد هر یک از طرفین حق خواهد داشت با ارسال اخطاریه‌ای به کمیته و به طرف مقابل موضوع را به کمیته ارجاع نماید.

ج) کمیته به موضوع مرجوعه فقط پس از احراز این که بنا بر اصول متفق علیه حقوق بین الملل کلیه طرق شکایت طبق قوانین داخلی در موضوع مورد استناد واقع و طی شده است به موضوع مرجوعه رسیدگی می کند. این قاعده در مواردی که طی طرق شکایت به نحو غیر معقول طولانی باشد مجری نخواهد بود.

د) کمیته در موقع رسیدگی به اطلاعیه‌های واصل به موجب این ماده جلسات سری تشکیل خواهد داد.

ه) با رعایت مقررات شق «ج» کمیته به منظور حل دوستانه موضوع مورد اختلاف بر اساس احترام به حقوق بشر و آزادی‌های اساسی شناخته شده در این میثاق مساعی جمیله خود را در اختیار دولت‌های ذی نفع طرف میثاق خواهد گذارد.

و) کمیته در کلیه امور مرجوعه به خود می تواند از دولت‌های (ذی نفع) طرف اختلاف موضوع شق «ب» هرگونه اطلاعات مربوط به قضیه را بخواهد.

ز) دولت‌های ذی نفع طرف میثاق موضوع شق «ب» حق خواهند داشت هنگام رسیدگی به قضیه در کمیته نماینده داشته باشند و ملاحظات خود را شفاهاً یا کتباً یا به هر یک از دو شق اظهار بدارند.

ح) کمیته باید در مدت ۱۲ ماه پس از تاریخ دریافت اخطاریه موضوع «ب» گزارش بدهد:

۱) اگر راه حلی طبق مقررات شق «ه» حاصل شده باشد کمیته گزارش خود را به شرح مختصر قضایا و راه حل حاصله حصر خواهد کرد.

۲) اگر راه حلی طبق مقررات شق «ه» حاصل نشده باشد کمیته در گزارش خود به شرح مختصر قضایا اکتفا خواهد کرد. متن ملاحظات کتبی و صورت مجلس ملاحظات شفاهی که دولت‌های ذی نفع طرف میثاق اظهار کرده‌اند ضمیمه گزارش خواهد بود. برای هر موضوعی گزارشی به دولت‌های ذی نفع طرف میثاق ابلاغ خواهد شد.

۳) مقررات این ماده موقعی لازم‌الاجرا خواهد شد که ده دولت طرف این میثاق اعلامیه‌های پیش‌بینی شده در بند اول این ماده را داده باشند. اعلامیه‌های مذکور توسط دولت طرف میثاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع می‌شود و او رونوشت آن را برای سایر دولت‌های طرف میثاق ارسال خواهد داشت. اعلامیه ممکن است هر موقع به وسیلهٔ اخطاریه خطاب به دبیرکل مسترد گردد. این استرداد به رسیدگی هر مسئلهٔ موضوع یک اطلاعیه که قبلاً به موجب این ماده ارسال شده باشد خللی وارد نمی‌کند. هیچ اطلاعیهٔ دیگری پس از وصول اخطاریهٔ استرداد اعلامیه به دبیرکل پذیرفته نمی‌شود مگر این که دولت ذی‌نفع طرف میثاق اعلامیهٔ جدیدی داده باشد.

مادهٔ ۱۰۴۲ (الف) اگر مسئلهٔ مرجوعه به کمیته طبق مادهٔ ۴۱ با رضایت دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق حل نشود کمیته می‌تواند با موافقت قبلی دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق یک کمیسیون خاص سازش تشکیل بدهد (که از این پس کمیسیون نامیده می‌شود). کمیسیون به منظور نیل به یک راه حل دوستانهٔ مسئله براساس احترام این میثاق مساعی جمیلهٔ خود را در اختیار دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق می‌گذارد. ب) کمیسیون مرکب از پنج عضو است که با توافق دول ذی‌نفع طرف میثاق تعیین می‌شوند. اگر دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق دربارهٔ ترکیب تمام یا بعضی از اعضای کمیسیون در مدت سه ماه به توافق نرسند آن عده از اعضای کمیسیون که دربارهٔ آنها توافق نشده است از بین اعضای کمیته با رأی مخفی به اکثریت دوثلث اعضای کمیته انتخاب می‌شوند.

۲) اعضای کمیسیون برحسب صلاحیت شخصی خودشان^۱ انجام وظیفه می‌کنند. آنها نباید از اتباع دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق بوده یا از اتباع دولتی که طرف این میثاق نیست یا از اتباع دولت طرف این میثاق که اعلامیهٔ مذکور در مادهٔ ۴۱ را نداده باشند.

۳) کمیسیون رئیس خود را انتخاب و آیین‌نامهٔ داخلی خود را تصویب می‌کند. ۴) جلسات کمیسیون معمولاً در مرکز سازمان ملل متحد یا در دفتر سازمان ملل متحد در ژنو تشکیل خواهد شد معهداً جلسات مزبور ممکن است با مشورت دبیرکل سازمان ملل متحد و دول ذی‌نفع طرف میثاق در محل مناسب دیگری تشکیل شود. ۵) دبیرخانهٔ پیش‌بینی شده در مادهٔ ۳۶ خدمات دفتری کمیسیون‌های متشکل

^۱ مراد از «صلاحیت شخصی خودشان» این است که سمت نمایندگی کشور متبوع خود را ندارند.

به موجب این ماده را نیز انجام می‌دهد.

۶) اطلاعاتی که کمیته دریافت و رسیدگی می‌کند در اختیار کمیسیون گذاشته می‌شود و کمیسیون می‌تواند از دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق تهیه هرگونه اطلاع تکمیلی مربوط دیگری را بخواهد.

۷) کمیسیون پس از مطالعه مسئله از جمیع جهات ولی در هر صورت حداکثر در مدت دوازده ماه پس از ارجاع امر به آن گزارشی به رئیس کمیته تقدیم می‌دارد و او آن را به دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق ابلاغ می‌نماید.

الف) اگر کمیسیون نتواند در مدت دوازده ماه رسیدگی را به اتمام برساند در گزارش خود اکتفا به بیان مختصر این نکته می‌کند که رسیدگی مسئله به کجا رسیده است. ب) هرگاه یک راه حل دوستانه براساس احترام حقوق بشر به نحو شناخته شده در این میثاق حاصل شده باشد کمیسیون در گزارش خود به ذکر مختصر قضایا و راه حلی که به آن رسیده‌اند اکتفا می‌کند.

ج) هرگاه یک راه حل به مفهوم شق «ب» حاصل نشده باشد کمیسیون استنباط‌های خود را در خصوص کلیه نکات ماهیتی مربوط به مسئله مورد بحث بین دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق و همچنین نظریات خود را در خصوص امکانات حل دوستانه قضیه در گزارش خود درج می‌کند. این گزارش همچنین محتوی ملاحظات کتبی و صورت مجلس ملاحظات شفاهی دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق خواهد بود.

د) هرگاه گزارش کمیسیون طبق شق «ج» تقدیم بشود دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق در مدت سه ماه پس از وصول گزارش به رئیس کمیته اعلام می‌دارند که مندرجات گزارش کمیسیون را می‌پذیرند یا نه.

۸) مقررات این ماده به اختیارات کمیته بر طبق ماده ۴۱ خلیلی وارد نمی‌کند.

۹) کلیه هزینه‌های اعضای کمیسیون به طور تساوی بین دولت‌های ذی‌نفع طرف

میثاق براساس برآوردی که دبیرکل سازمان ملل متحد تهیه می‌کند تقسیم می‌شود.

۱۰) دبیرکل سازمان ملل متحد اختیار دارد در صورت لزوم هزینه‌های اعضا را قبل

از آن که دولت‌های ذی‌نفع طرف میثاق طبق بند ۹ این ماده پرداخت کنند کارسازی دارد.

ماده ۴۳) اعضای کمیته و اعضای کمیسیون‌های خاص سازش که طبق ماده ۴۲

ممکن است تعیین شوند حق دارند از تسهیلات و امتیازات و مصونیت‌های مقرر درباره

کارشناسان مأمور سازمان ملل متحد مذکور در قسمت‌های مربوط کنوانسیون امتیازات

و مصونیت‌های ملل متحد استفاده نمایند.

ماده ۴۴) مقررات اجرایی این میثاق بدون این که به آیین‌های دادرسی مقرر در

زمينه حقوق بشر طبق اسناد تشكيل‌دهنده يا به موجب کنوانسيون‌هاي سازمان ملل متحد و مؤسسات تخصصي خللي وارد سازد اعمال مي‌شود و مانع از آن نيست که دولت‌هاي طرف ميثاق براي حل يک اختلاف طبق موافقت‌نامه‌هاي بين‌المللي عمومي يا اختصاصي که ملزم به آن هستند متوسل به آيين‌هاي دادرسي ديگري بشوند.

ماده ۲۵) کميته هر سال گزارش کارهاي خود را توسط شوراي اقتصادي و اجتماعي به مجمع عمومي سازمان ملل متحد تقديم مي‌دارد.

بخش پنجم |

ماده ۴۶) هيچ يک از مقررات اين ميثاق نبايد به نحوي تفسير شود که به مقررات منشور ملل متحد و اساس‌نامه‌هاي مؤسسات تخصصي دابر به تعريف مسؤوليت‌هاي مربوط به هريک از ارکان سازمان ملل متحد و مؤسسات تخصصي نسبت به مسائل موضوع اين ميثاق لطمه‌اي وارد آورد.

ماده ۴۷) هيچ يک از مقررات اين ميثاق نبايد به نحوي تفسير شود که به حق ذاتي کليه ملل به تمتع و استفاده کامل و آزادانه آنان از منابع و ثروت‌هاي طبيعي خودشان لطمه‌اي وارد آورد.

بخش ششم |

ماده ۱.۴۸) اين ميثاق براي امضاي هر دولت عضو سازمان ملل متحد يا عضو هريک از مؤسسات تخصصي آن يا هر دولت طرف متعاقد اساس‌نامه ديوان بين‌المللي دادگستري همچنين هر دولتي که مجمع عمومي سازمان ملل متحد دعوت کند که طرف اين ميثاق بشود مفتوح است.

۲) اين ميثاق موکول به تصويب است. اسناد تصويب بايد نزد دبیرکل سازمان ملل متحد توديع شود.

۳) اين ميثاق براي الحاق هريک از دولت‌هاي مذکور در بند اول اين ماده مفتوح خواهد بود.

۴) الحاق به وسيله توديع سند الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل به عمل مي‌آيد.

۵) دبیرکل سازمان ملل متحد کليه دولت‌هايي را که اين ميثاق را امضا کرده‌اند يا به آن ملحق شده‌اند از توديع هر سند تصويب يا الحاق مطلع خواهد کرد.

ماده ۱.۴۹) اين ميثاق سه ماه پس از تاريخ توديع سي و پنجمين سند تصويب يا الحاق نزد دبیرکل سازمان ملل متحد لازم‌الاجرا مي‌شود.

۲) درباره هر دولتی که این میثاق را پس از تودیع سی و پنجمین سند تصویب یا الحاق تصویب کند یا به آن ملحق بشود این میثاق سه ماه پس از تاریخ تودیع سند تصویب یا الحاق آن دولت لازم الاجرا می شود.

ماده ۵۰) مقررات این میثاق بدون هیچ گونه محدودیت یا استثنا درباره کلیه واحدهای تشکیل دهنده دولت های متحده (فدرال) مشمول خواهد داشت.

ماده ۱۰۵۱) هر دولت طرف این میثاق می تواند اصلاح (این میثاق) را پیشنهاد کند و متن آن را نزد دبیرکل سازمان ملل متحد تودیع کند. در این صورت دبیرکل سازمان ملل متحد هر طرح اصلاح پیشنهادی را به دولت های طرف این میثاق ارسال می دارد و از آن ها درخواست می نماید به او اعلام دارند که آیا مایل اند کنفرانسی از دولت های طرف میثاق به منظور بررسی و اخذ رأی درباره طرح های پیشنهادی تشکیل گردد. در صورتی که حداقل یک ثلث دولت های طرف میثاق موافق تشکیل چنین کنفرانسی باشند دبیرکل کنفرانس را در زیر لوای سازمان ملل متحد دعوت خواهد کرد. هر اصلاحی که مورد قبول اکثریت دولت های حاضر و رأی دهنده در کنفرانس واقع بشود برای تصویب به مجمع عمومی سازمان ملل متحد تقدیم خواهد شد.

۲) اصلاحات موقعی لازم الاجرا می شود که به تصویب مجمع عمومی سازمان ملل متحد برسد و اکثریت دو ثلث دولت های طرف این میثاق بر طبق قواعد قانون اساسی خودشان آن را قبول کرده باشند.

۳) موقعی که اصلاحات لازم الاجرا می شود برای آن دسته از دولت های طرف میثاق که آن را قبول کرده اند الزام آور خواهد بود سایر دولت های طرف میثاق کماکان به مقررات این میثاق و هرگونه اصلاح آن که قبلاً قبول کرده اند ملزم خواهند بود. ماده ۵۲) قطع نظر از اطلاعیه های مقرر در بند ۵ ماده ۴۸ دبیرکل سازمان ملل متحد مراتب زیر را به کلیه دولت های مذکور در بند اول آن ماده اطلاع خواهد داد: الف) امضاهای این میثاق و اسناد تصویب و الحاق تودیع شده طبق ماده ۴۸. ب) تاریخ لازم الاجرا شدن این میثاق طبق ماده ۴۹ و تاریخ لازم الاجرا شدن اصلاحات طبق ماده ۵۱.

ماده ۱۰۵۳) این میثاق که متن های چینی، انگلیسی، فرانسه، روسی و اسپانیایی آن دارای اعتبار مساوی است در بایگانی سازمان ملل متحد تودیع خواهد شد.

۲) دبیرکل سازمان ملل متحد رونوشت مصدق این میثاق را برای کلیه دولت های مذکور در ماده ۴۸ ارسال خواهد داشت.

در هوای حق و عدالت فراخوانی برای سیر و سیاحت است... فراخوان را روی با جوانان فرهیخته و دانش پژوهی است که بلوغ معنوی خویش را با عشق حق و عدالت آغاز کرده‌اند و با ایمان قویم به حقانیت راه خود چشم امید در آفاق آینده دوخته‌اند.

این کتاب نه فلسفه است و نه حقوق. و نه فلسفه حقوق، گشت و گذاری است در همه این عوالم، بی هیچ ادعایی در هیچ قلمرو خاص... در سرتاسر این سیر و سیاحت نگاهی گذرا نیز به عالم اسلام داشته و به گوشه‌هایی از آرای متفکران خود پرداخته‌ایم. در این موارد هیچ‌گاه فرصت آن نبوده است که حق مطلب ادا شود. شاید لازم باشد یادآوری کنیم که نظرها در این مقوله معمولاً از افراط و تفریط خالی نیست. گروهی چنان می‌پندارند که نیاکان ما در هر زمینه خرفی آخر را زده‌اند و کلید حل همه مسائل را در دست داشته‌اند و چیز زیادی برای آیندگان باقی نگذاشته‌اند. و گروهی دیگر غرب را آفریدگاری می‌دانند که جهان را از لیست مطلق هست کرده است. هر کجا توری و شعوری هست پرتوی از خرد غربی است و هر چه جز آن است تاریکی و بربریت و نادانی است... هر دو گروه در سطحی نگری و ساده‌انگاری هینسان‌اند...

توجه و تمرکز مباحث حقوق بشر در قرن هجدهم پیش‌تر بر مفهوم آزادی بود. در قرن نوزدهم نقطه تأکید از آزادی به برابری انتقال یافت و سرانجام در قرن بیستم مفهوم عدالت بود که در محور اصلی این مباحثات قرار داشت و عدالت همان معشوقه‌ای است که بشر او را در کموت حقوق طبیعی، و در منطقت‌های و رای مشتبهات و تمایلات برخاسته از مصلحت‌های جاری طلب می‌کند. آدمیان تازسته‌اند به عشق عدالت زیسته‌اند، و مادام که در این سراج خاکی به زندگی ادامه دهند به عشق عدالت خواهند زیست...

— از متن کتاب

نشر کارنامه

ISBN 964-431-034-9

شابک ۹۶۴-۴۳۱-۰۳۴-۹